

**BEREKENING EN TOEPASSING VAN
NEDERLANDSE GROOTTE EENHEDEN
EN STANDAARDBEDRIJFSEENHEDEN
(nge 1990 en sbe 1991)**

Mei 1993

REFERAAT

BEREKENING EN TOEPASSING VAN NEDERLANDSE GROOTTE EENHEDEN EN STANDAARDBEDRIJFSEENHEDEN (NGE 1990 en SBE 1991)

Koole, B.

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO), 1993

Periodieke Rapportage 63-90

ISSN 0929-2330

45 p., 3 tab., 6 fig., bijl.

De verhoudingen tussen de saldi en tussen de netto-toegevoegde waarden van verschillende gewassen en dieren veranderen van jaar tot jaar. De normen die deze verhoudingen weerspiegelen worden daarom regelmatig herzien.

De actuele nge- en sbe-normen (nge 1990 en sbe 1991) worden gepresenteerd. In het beschrijvende deel wordt ingegaan op de verschillen tussen de beide begrippen. Ook worden de uitgangspunten die bij de berekeningen zijn gehanteerd beknopt beschreven.

Bruto standaard saldo (bss)/Netto-toegevoegde waarde/Standaardbedrijfseenheid (sbe)/Bedrijfs grootte/Bedrijfstypering/Nederlandse grootte eenheid (nge)

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

INHOUD

	Blz.
WOORD VOORAF	5
1. HET METEN VAN DE OMVANG VAN EEN AGRARISCH BEDRIJF	7
2. ECONOMISCHE MAATSTAVEN VOOR DE PRODUKTIE-OMVANG	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Berekeningsgrondslag bss en sbe	10
2.3 Nominale maatstaven: bss	10
2.4 Reële maatstaven: sbe, EGE en nge	12
2.5 Vergelijking bss, nge en sbe	13
3. DE BEREKENINGEN: UITGANGSPUNTEN EN RESULTATEN	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Bron van de gegevens	16
3.3 Wijze van berekening: normalisatie	17
3.4 EG-rubriek en landbouwtellingsrubriek	18
3.5 Herziening sbe, bss, nge en EGE	18
3.6 Berekening verhouding bss en nge 1990	18
4. TOEPASSINGEN	21
4.1 Inleiding	21
4.2 Bedrijfstypering	21
4.3 Produktie-omvang per sector	22
4.4 Overige toepassingen standaardbedrijfseenheden	22
LITERATUUR	24
BIJLAGEN	27
1. Betekenis van de gehanteerde afkortingen	28
2. Bss 1988, bss 1990 en nge 1990 (per hectare, per dier)	29
3. Sbe 1986 en sbe 1991 (per hectare, per dier)	41

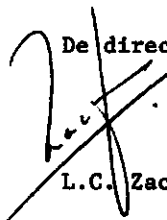
WOORD VOORAF

De standaardbedrijfseenheid (sbe) is sinds 1968 een veel gebruikte maatstaf voor het op één noemer brengen van de economische betekenis van de verschillende land- en tuinbouwprodukten. De verhoudingen tussen de netto-toegevoegde waarde van de verschillende gewassen en diersoorten veranderen in de loop van de tijd. De sbe-normen worden iedere vijf jaar herzien. Hoewel de sbe niet meer in gebruik is voor bedrijfstypering, blijft de sbe van grote betekenis om de economische verhoudingen tussen produkten in de land- en tuinbouw vast te stellen.

Sinds 1980 wordt, mede onder invloed van EG-besluiten gebruik gemaakt van het bruto standaard saldo (bss) en de daarvan afgeleide Nederlandse grootte eenheid (nge) voor de bedrijfstypering en het meten van de bedrijfsomvang. De op de bss gebaseerde typering, kortweg NEG-typering, wordt door het CBS en sinds kort ook door LEI-DLO, gebruikt in hun publikaties. De bss-normen dienen iedere twee jaar te worden herzien. De verschillen tussen sbe en bss c.q. nge worden uiteengezet. Tevens worden de actuele normen gepresenteerd.

De berekeningen die hieraan ten grondslag liggen zijn gemaakt door: ing. W.H. van Everdingen, ing. J.H. Jager en ing. J.H. Wisman onder leiding van ing. H. Dröge en drs. K.J. Poppe (afdeling Landbouw) en door C. Bol, G.W.J.M. Nederpel en J.L. Qualm onder leiding van drs. A. Boers (afdeling Tuinbouw).

De directeur,

L.C. Zachariasse

Den Haag, mei 1993

1. HET METEN VAN DE OMVANG VAN EEN AGRARISCH BEDRIJF

De omvang van een agrarisch bedrijf kan met verschillende maatstaven berekend worden. Eenzelfde bedrijf kan zowel een omvang van bijvoorbeeld 40 hectare hebben als van 200 sbe 1). Bij het gebruik van de term "bedrijfsomvang" is het van belang dat duidelijk is met welke maatstaf die omvang wordt gemeten. De keuze van de maatstaf bepaalt ook het punt van vergelijking. De maatstaf maakt het mogelijk de relatieve omvang van een bedrijf te bepalen. Een bedrijf van 40 hectare is een half keer zo groot als een bedrijf van 80 hectare. Dit betekent echter weer niet dat op het bedrijf van 80 hectare ook bijvoorbeeld arbeidsmogelijkheden zijn voor twee keer zoveel volwaardige arbeidskrachten.

Kuperus (1982:7) beschrijft een indeling van de maatstaven die kunnen worden gebruikt om de bedrijfsomvang te bepalen (zie figuur 1.1). Deze indeling is gebaseerd op de volgende drie begrippenparen:

1. fysiek versus economisch;
2. produktie-apparaat versus produktie-omvang;
3. feitelijk versus gestandaardiseerd.

Enerzijds zijn er maatstaven die de omvang van een bedrijf meten in fysieke zin (bijvoorbeeld "oppervlakte cultuurgrond" of "aantal melkkoeien"), terwijl andere maatstaven het economisch aspect van een bedrijf meten (bijvoorbeeld "factorkosten" of "balanstotaal"). Economische maatstaven zijn altijd gerelateerd aan in geld uitgedrukte grootheden. Deze grootheden kunnen al dan niet worden gecorrigeerd voor de waardeverandering van het geld.

Met maatstaven die betrekking hebben op het produktie-apparaat wordt de omvang van de input gemeten. De tegenhangers van deze maatstaven zijn bepalend voor de omvang van de output. Voorbeelden van de eerste groep maatstaven zijn "aantal arbeidskrachten" en "voederbehoefte in gve". Bij de tweede groep kan gedacht worden aan "tonnen geproduceerd graan" of "kilogrammen melk".

Er zijn maatstaven die betrekking hebben op de feitelijke omvang van een bedrijf (bijvoorbeeld "oppervlakte cultuurgrond", "aantal melkkoeien", "netto-toegevoegde waarde"). Hiertegenover staan maatstaven die berusten op standaarden. In deze categorie maatstaven kan gedacht worden aan "grootvee-eenheden", "bruto standaard saldi" en "standaardbedrijfsseenheden". Bij het bepalen van de bedrijfsomvang in bijvoorbeeld grootvee-eenheden worden de op een bedrijf feitelijk aanwezige dieren vermenigvuldigd met een standaard voor het aantal grootvee-eenheden. De bedoeling van dit onderscheid is niet om te suggereren dat een "standaard bedrijfsomvang" niet-feitelijk zou zijn. De standaard bedrijfsomvang is door toepassing van standaarden, normen, gerelateerd aan de fei-

1) In bijlage 1 is een lijst opgenomen met de betekenis van de gebruikte afkortingen.

telijke situatie. De norm zelf is weer gebaseerd op gemiddelden. De normen voor de grootvee-eenheid zijn gebaseerd op de gemiddelde voederbehoeften van dieren. Een maatstaf wordt ingedeeld in de categorie "feitelijk" als er geen sprake is van de toepassing van een standaard.

maatstaven feitelijke bedrijfsomvang		
	fysieke omvang	economische omvang
produktie-apparaat	<ul style="list-style-type: none"> - aantal arbeidskrachten - oppervlakte cultuurgrond - kas-oppervlakte - aantal dieren - stalruimte 	<ul style="list-style-type: none"> - arbeidskosten - bewerkingskosten - factorkosten - geïnvesteerd vermogen
produktie-omvang	<ul style="list-style-type: none"> - afgeleverde hoeveelheid melk, suikerbieten etc 	<ul style="list-style-type: none"> - bruto opbrengsten - toegevoegde waarde - bruto saldo

maatstaven standaard bedrijfsomvang		
	fysieke omvang	economische omvang
produktie-apparaat	<ul style="list-style-type: none"> - voederbehoefte in gve - aantal gve - arbeidsbehoefte in standaarduren 	<ul style="list-style-type: none"> - bewerkingskosten in bewerkingseenheden - factorkosten in standaardbedrijfseenheid
produktie-omvang	<ul style="list-style-type: none"> - opbrengst gewassen in joules - KVEM 	<ul style="list-style-type: none"> - netto-toegevoegde waarde in standaard bedrijfseenheid - bruto standaard saldo - productiecoëfficiënten - EGE en nge

Figuur 1.1 Maatstaven voor de bedrijfsomvang 1)

- 1) De term "netto toegevoegde waarde" is een synoniem van de ook wel gebruikte uitdrukking "factoropbrengst".

Een aantal maatstaven die voor het meten van de bedrijfsomvang gebruikt kunnen worden zijn in figuur 1.1 ingedeeld volgens de in het voorgaande besproken kenmerken.

Binnen de groep maatstaven voor de economische omvang kunnen twee categorieën worden onderscheiden. Er zijn maatstaven die zijn uitgedrukt in geld, terwijl andere worden uitgedrukt in een "reële" grootheid (reële maatstaven; figuur 1.2). De in geld uitgedrukte grootheden zijn behept met het nadeel dat ze, door de waardeverandering van het geld, in omvang kunnen veranderen zonder dat er sprake is van een reële toe- of afname. Maatstaven voor de economische omvang die zijn uitgedrukt in een reële grootheid zijn op een bepaalde manier voor de prijsontwikkeling gecorrigeerd. De invloed van "de waardeverandering" van het geld op de economische maatstaf wordt zodoende gereduceerd.

	feitelijk	standaard
nominaal	<ul style="list-style-type: none"> - arbeidskosten - bewerkingskosten - factorkosten - bruto saldo 	- bruto standaard saldo
reëel		<ul style="list-style-type: none"> - netto-toegevoegde waarde in standaard bedrijfseenheid - bewerkingskosten in bewerkingseenheden - EGE en nge

Figuur 1.2 Indeling van enkele economische maatstaven

Economische maatstaven worden gebruikt om "de" economische betekenis van verschillende fysieke grootheden te vergelijken. De netto-toegevoegde waarde kan bijvoorbeeld gebruikt worden om de omvang van een akkerbouwbedrijf van 40 hectare te vergelijken met de omvang van een melkveehouderijbedrijf met 35 melkkoeien. Dergelijke bedrijven zijn niet te vergelijken voor wat betreft de omvang in fysieke zin, in economisch opzicht is dat wel mogelijk.

De figuren zijn bedoeld om enig inzicht te geven in de aard van enkele maatstaven voor de bedrijfsomvang. In de volgende hoofdstukken wordt aandacht besteed aan het bss, de sbe, de EGE en de nge. Deze vier grootheden zijn allemaal economische maatstaven voor het bepalen van de bedrijfsomvang. Het bss is een nominale maatstaf, terwijl de overige drie reële maatstaven zijn.

2. ECONOMISCHE MAATSTAVEN VOOR DE PRODUKTIE-OMVANG

2.1 Inleiding

De economische maatstaven kunnen worden ingedeeld in nominale en reële maatstaven. Voordat binnen beide groepen het bss respectievelijk de sbe, EGE en nge aan de orde komen, zal eerst worden ingegaan op een aantal centrale begrippen die bij de definiëring een rol spelen. Besloten wordt met een voorbeeld van de berekeningswijze van het bss en de sbe, waarin de verschillen tussen beide begrippen tot uitdrukking komen.

2.2 Berekeningsgrondslag bss en sbe

De berekeningen van de bss gaan uit van de brutosaldis van de produkten. Het bruto saldo is het verschil tussen de totale opbrengsten en de directe kosten (fig. 2.1). De berekeningen van de sbe zijn gebaseerd op de netto-toegevoegde waarden. De netto-toegevoegde waarde is het verschil tussen de opbrengsten en de non-factorkosten.

Het verschil tussen de netto-toegevoegde waarde en het bruto saldo is gelijk aan de som van de kostenposten afschrijving machines en werktuigen, afschrijving bedrijfsgebouwen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten. Een belangrijk verschil tussen bss en sbe is dus dat het bruto saldo als basis wordt gebruikt voor de berekeningen van de bss, terwijl voor de berekeningen van de sbe wordt uitgegaan van de netto-toegevoegde waarde. Dit betekent dat beide maatstaven een verschillend aspect van de agrarische activiteit meten. De bss houden geen rekening met het verschillende beslag dat agrarische activiteiten leggen op de duurzame produktiemiddelen. De verschillen tussen bss en sbe worden verder uiteengezet in paragraaf 2.5.

2.3 Nominale maatstaven: bss

Het bruto saldo is gedefinieerd door de Europese Commissie. "Onder het bruto saldo van een onderdeel van een landbouwbedrijf wordt verstaan de in geldswaarde uitgedrukte totaalopbrengst minus bepaalde bijbehorende specifieke kosten 1)" (CEG, 1985:

-
- 1) De CEG gebruikt hier het begrip "bijbehorende specifieke kosten". Het hier gebruikte begrip "directe kosten" is gelijk aan de "toegerekende kosten". Het is gedefinieerd in GRAS (LEI/VLB, 1988: 3.05. blad 6), in van Dijk (1992a: 155) en in Poppe (1992b: 51-52).

totale opbrengsten	netto bedrijfsresultaat				bruto saldo (bss)	
	factor	arbeid	vreemde arbeid			netto toegevoegde waarde (sbe)
			gezinsleden			
			ondernemer (s)			
			loonwerk			
	kosten	rente	machines & werktuigen			
			bedrijfsgebouwen			
			grondpacht			
			levende inventaris en omlopend vermogen			
	kosten	nontactor	afschrijving machines & werktuigen (incl. loonwerk)			
			afschrijving bedrijfsgebouwen			
			onderhoud, brandstof machines en werktuigen en algemene kosten			
			zaaizaad en pootgoed			
			meststoffen			
			veevoer			
energie ruimteverwarming en -belichting						
overige directe kosten						
				directe kosten		

Figuur 2.1 Vergelijking basisbegrippen voor sbe en bss

L220/4). Het bruto saldo is een nominaal bedrag dat is uitgedrukt in ECU. De hoogte van dit bedrag is gelijk aan het verschil tussen de opbrengsten en de directe kosten. De directe kosten zijn gelijk aan de som van de kosten voor meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, afzetkosten, krachtvoer, aangekocht ruwvoer en ziektebestrijding en energie en brandstof voor ruimteverwarming en belichting. Het bruto standaard saldo (bss) omschrijft de Commissie aansluitend als: "de waarde van het bruto saldo die over-

eenstemt met de gemiddelde situatie in een bepaalde regio voor elk van de onderscheiden kenmerken" (CEG, 1985: L220/4).

Het bruto standaard saldo van een bedrijfsonderdeel is het gemiddelde van de brutosaldo van het betrokken onderdeel van individuele bedrijven in een bepaalde regio. De Commissie schrijft tevens voor dat dit gemiddelde wordt berekend voor een referentieperiode van drie jaar.

2.4 Reële maatstaven: sbe, EGE en nge

Reële maatstaven hebben als eigenschap dat ze niet gevoelig zijn voor de prijsontwikkeling. Een toe- of afname van bijvoorbeeld het totale aantal sbe geeft een reële ontwikkeling weer. Een toe- of afname van het brutosaldo, een nominale maatstaf, zegt nog niets over de reële ontwikkeling. Door geldontwaarding kan de omvang van een akkerbouwbedrijf, gemeten in bruto saldo, toenemen, terwijl er in werkelijkheid niet meer, maar minder is geproduceerd. De drie reële maatstaven, sbe, EGE en nge, zullen nu nader worden beschreven.

sbe
De standaardbedrijfseenheid (sbe) is een "eenheid gestandaardiseerde netto-toegevoegde waarde, dat wil zeggen berekend in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden" (Boers, 1987: 6). De sbe wordt berekend per hectare gewas of per dier. De netto-toegevoegde waarde, ook wel factoropbrengst genoemd, is gelijk aan het verschil tussen de totale opbrengsten en de non-factorkosten. De non-factorkosten bestaan uit de som van de directe kosten en de kosten voor afschrijving bedrijfsgebouwen, afschrijving machines en werktuigen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten. De sbe wordt berekend op basis van de netto-toegevoegde waarde. De netto-toegevoegde waarde wordt echter gedeeld door een nominaal bedrag in guldens. De sbe is zodoende een dimensieloze eenheid.

De Europese Grootte Eenheid (EGE) en de Nederlandse grootte eenheid (nge) zijn allebei maatstaven die zijn gebaseerd op het bruto standaard saldo. Beide zijn ontwikkeld om de inflatiegevoeligheid van het bss te ondervangen. Bij de definiëring van de EGE en de nge is er tevens voor gezorgd dat de getallen die de omvang van een bedrijf aangeven niet "te" groot worden. Een bedrijfsomvang van 50000 ECU (volgens bss-norm) is niet uitzonderlijk in de Nederlandse situatie. Eén EGE is daarom voor 1980 gedefinieerd als 1000 ECU. Een bedrijfsomvang van 50000 ECU is dus equivalent met 50 EGE (1980). Bij het bepalen van de omrekeningsverhouding tussen de EGE en de ECU in daarop volgende jaren wordt op basis van de geldwaarde de globale agrarisch-economische ontwikkeling in de EG als geheel verdisconteerd (Vosselman, 1986: 10).

Het toepassen van de EGE voor de Nederlandse landbouw betekent dat de ontwikkeling van de bedrijfsomvang in Nederland mede wordt beïnvloed door de verhouding tussen de inflatie in Nederland en die in de andere lidstaten van de EG. "De" inflatie in

Nederland hoeft immers niet gelijk te zijn aan het gemiddelde van de inflatie in de lidstaten van de EG. Wanneer de inflatie in Nederland lager is dan het EG-gemiddelde, zonder dat dit voldoende in de wisselkoersen tot uitdrukking komt, wordt een deel van de reële groei van het bruto saldo weggedefleerd. In de tegengestelde situatie wordt de reële groei in Nederland "te groot" voorgesteld. De Nederlandse grootte eenheid (nge) wordt daarom alleen gedefleerd voor de binnenlandse prijsontwikkeling in de landbouw. De verandering van het totale aantal nge van de Nederlandse land- en tuinbouw is dus een afspiegeling van de verandering van het volume van de agrarische productie. Voor 1980 is 1 nge gelijk gesteld aan 1 EGE, dus 1000 ECU. In 1990 is 1 nge gesteld op 1310 ECU. In paragraaf 3.6 wordt uitgebreider ingegaan op de berekening van de verhouding tussen bss en nge.

2.5 Vergelijking bss, nge en sbe

Het verschil in berekeningsgrondslag tussen bss en sbe is in het voorgaande reeds aan de orde geweest (paragraaf 2.2). De basis voor de sbe-berekening is gelijk aan het bruto saldo minus de afschrijving machines en werktuigen, afschrijving bedrijfsgebouwen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten. Deze en andere verschillen komen in het volgende voorbeeld met denkbeeldige gegevens van een hectare gewas aan de orde (figuur 2.2).

Opbrengst		f 6610
Zaai- en pootgoed	f 260	
Meststoffen	f 360	
Overige directe kosten	f 420	
Totaal directe kosten		f 1040

Bruto saldo (in gulden)		f 5570
Afschrijving bedrijfsgebouwen	f 540	
Afschrijving machines & werktuigen	f 1100	
Onderhoud, brandstof mach./ werkt. en algemene kosten	f 450	
Totaal		f 2090

Netto-toegevoegde waarde (factor-opbrengst)		f 3480

Figuur 2.2 Berekening bruto saldo en netto-toegevoegde waarde per hectare gewas

Stel nu vervolgens dat de koers van de ECU f 2,32 is en dat 1 sbe staat voor f 575,- netto-toegevoegde waarde. Het bss van dit gewas bedraagt 2400 ECU (d.i. 5570 / 2,32). Het aantal sbe is 6,1 (d.i. 3480 / 575).

Wanneer de bss, nge en sbe normen aldus zijn berekend kan de bedrijfsomvang worden bepaald (figuur 2.3).

Gewas	Suiker- bieten	Winter- tarwe	Pootgaard- appelen	Totaal
Aantal hectare	10	15	5	30
normen:				
bss (ECU)	2400	1120	4720	
nge *)	1,83	0,85	3,60	
sbe	6,8	2,5	11,7	
bedrijfsomvang:				
bss (ECU)	24000	16800	23600	64400
nge	18,3	12,75	18	49
sbe	68	37,5	58,5	164

Figuur 2.3 Omvang van een bedrijf in bss, nge en sbe

*) Voor de nge is uitgegaan van 1310 ECU per nge.

Zowel de sbe- als de bss- en nge-normen kunnen dienst doen als maat voor de omvang van een landbouwbedrijf. Het aantal hectare gewas en het aantal dieren wordt hiertoe vermenigvuldigd met de van toepassing zijnde bss- of sbe-norm. De bedrijfsomvang is nu, gemeten volgens de normen van het bss, 64400 ECU. Dit bedrag aan ECU is voor 1990 gelijk aan 49 nge, één nge is in dat jaar gelijk aan 1310 ECU (zie paragraaf 3.6). Het aantal sbe van dit denkbeeldige bedrijf bedraagt 164.

De verschillen tussen sbe en bss zijn dus:

- De bss worden berekend in ECU, de sbe zijn dimensieloze getallen.
- De bss zijn gebaseerd op de gestandaardiseerde bruto saldi, de sbe vertegenwoordigen een aantal gestandaardiseerde guldens netto-toegevoegde waarde.

De nge zijn de voor de Nederlandse prijsontwikkeling gecorrigeerde bss. Met alle drie de maatstaven kan de omvang van een bedrijf worden gemeten, maar ze meten ieder een verschillende dimensie van het bedrijf. De sbe meet de relatieve (d.w.z. ten opzichte van andere bedrijven) netto-toegevoegde waarde. Het bss is een maatstaf voor het nominale bruto saldo, de nge is een maat voor het volume van het bruto saldo, gegeven een bepaald basisjaar. Het gaat hierbij niet om het bedrijfsspecifieke saldo en de ontwikkeling van het volume daarvan, maar om een gestandaardiseerde grootheid.

De verschillen tussen sbe en nge komen ook tot uitdrukking in de verschillende verhouding tussen het aantal sbe en nge per NEG-hoofdtype (tabel 2.1).

De verhouding tussen het aantal sbe en nge voor een bepaald bedrijfstype hangt samen met het aandeel van de indirecte non-factorkosten in het saldo. De indirecte non-factorkosten zijn gelijk aan het totaal van afschrijving machines en werktuigen, afschrijving bedrijfsgebouwen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten. Wanneer het aandeel van deze kosten

Tabel 2.1 Verhouding sbe en nge per NEG-hoofdtype

NEG-hoofdtype	1990 *)
1 Akkerbouwbedrijven	2,78
2 Tuinbouwbedrijven	3,36
3 Blijvende teeltbedrijven	3,27
4 Graasdierbedrijven	3,11
5 Hokdierbedrijven	3,02
6 Gewassencombinaties	3,13
7 Veeteeltcombinaties	3,08
8 Gewassen/veeteeltcombinaties	2,99
Alle bedrijven	3,13

*) Sbe 1991 en nge 1990; CBS-landbouwteiling 1990.

in het saldo relatief groot is, dan is de verhouding tussen sbe en nge relatief laag. Op de akkerbouwbedrijven is de verhouding tussen sbe en nge 2,78, dit is relatief laag. De indirecte non-factorkosten vormen op dit type bedrijven een relatief groot deel van het saldo.

3. DE BEREKENINGEN: UITGANGSPUNTEN EN RESULTATEN

3.1 Inleiding

Bij de berekeningen van bss, nge en sbe wordt een aantal vaste uitgangspunten gehanteerd. Allereerst zal worden aangegeven welke gegevens hierbij gebruikt worden. Vervolgens wordt ingegaan op het begrip normalisatie, dat ook in het voorgaande al is genoemd. De EG hanteert een eigen indeling van de in Nederland in de landbouwtelling onderscheiden gewassen en dieren. In paragraaf 3.4 komt de relatie tussen EG-rubriek en landbouwtellingsrubriek aan de orde. In de daarop volgende paragraaf wordt ingegaan op de wijze van herziening van de normen. Afgesloten wordt met een paragraaf waarin de verhouding tussen bss en nge voor 1990 wordt berekend. De sbe normen voor 1991 en de bss- en nge-normen 1990 zijn opgenomen in de bijlagen. Het doel van deze paragraaf is om de werkwijze kort toe te lichten.

3.2 Bron van de gegevens

De berekeningen van bss, EGE, nge en sbe zijn gebaseerd op de gegevens uit het LEI-boekhoudnet. Daarnaast zijn gegevens ontleend aan proefstations, deeladministraties en opbrengstregistraties per produkt. De opbrengsten- en kostencomponenten zijn gewaardeerd op de voor het LEI-DLO gebruikelijke wijze 1). Alleen de boekhoudingen van grotere bedrijven zijn in de berekeningen betrokken. Grotere bedrijven zijn bedrijven met een bedrijfsomvang van tenminste 158 sbe. Het bij de berekeningen buiten beschouwing laten van de kleinere bedrijven is gedaan om te voorkomen dat het schaalgrootte-effect de uitkomsten zou beïnvloeden. Binnen de groep grotere bedrijven is de spreiding van de factorkosten geringer dan binnen de totale groep bedrijven. Op grotere bedrijven is, met andere woorden, een "doelmatige bedrijfsvoering" mogelijk. Vandaar dat dit criterium ook wordt genoemd in de definitie van de sbe (paragraaf 2.4).

3.3 Wijze van berekening: normalisatie

De omvang van het bruto saldo of de netto-toegevoegde waarde kan sterk beïnvloed worden door min of meer toevallige factoren.

1) De uitgangspunten worden o.a. beschreven in een aantal periodieke rapportages, zie: Dijk (1992a: 19 - 22); Dijk (1992b: 17 e.v.); Poppe (1992a: 118 - 122) en in Poppe (1992b: 35 e.v.).

Het kan zijn dat bijvoorbeeld de kilogram-opbrengsten hoger of juist lager waren dan in andere jaren. De opbrengsten in de varkenshouderij laten een duidelijke cyclus zien (de "varkenscyclus"). Om de invloeden van deze toevallige factoren buiten de berekeningen te houden worden de opbrengsten en de kosten "genormaliseerd". Bij de normalisatie van cijfers die betrekking hebben op landbouwprodukten is gebruik gemaakt van de werkelijke prijs- en volumegegevens uit de jaren 1970/71 tot en met 1989/90 en de verwachte ontwikkeling daarvan. Bij de berekeningen voor de tuinbouwprodukten is als regel het gemiddelde voor de periode 1989 - 1991 representatief geacht voor 1990. Het resultaat van deze gegevens is het genormaliseerde prijs- en volume-niveau 1990/91.

3.4 EG-rubriek en landbouwtellingsrubriek

Voor alle circa 150 in de landbouwtelling onderscheiden produkten (technische produktie-eenheden, tpe) wordt een sbe berekend, terwijl voor het LEI-boekhoudnet nog een aantal aanvullende sbe-normen worden gebruikt. Deze zijn vermeld in bijlage 3. Voor de normen 1991 gelden de volgende aanvullingen: werk voor derden, zaaiklaar verhuurd land, deelbouw en boerderijzuivelbereiding.

Het aantal verschillende produkten dat door de EG wordt onderscheiden is veel geringer dan het aantal landbouwtellingsrubrieken. In bijlage 2, waarin de bss 1988 en 1990 en de nge 1990 zijn opgenomen, zijn de door de EG onderscheiden rubrieken vermeld. Hierin is ook de relatie tussen de landbouwtellingsrubrieken en de door de EG onderscheiden produktgroepen aangegeven.

De bruto standaardsaldi worden, evenals de sbe, berekend voor alle in de landbouwtelling onderscheiden rubrieken. Het bss van een EG-rubriek wordt berekend door de bruto standaardsaldi van de daaronder vallende landbouwtellingsrubrieken te wegen met de oppervlakten van het gewas of de aantallen dieren van die rubrieken uit de landbouwtelling van het betrokken jaar. Tot en met 1988 hanteerden CBS en LEI-DLO, evenals de EG, de normen per EG-rubriek. Met ingang van de normen 1990 worden door het CBS en het LEI-DLO de normen per landbouwtellingsrubriek gehanteerd. Door deze keuze gaat minder van de verscheidenheid in normen verloren. Uit nader onderzoek blijkt dat slechts 2,1% van de bedrijven hierdoor van type verandert in 1990. Het totale aantal nge van de Nederlandse landbouwbedrijven blijft hierbij gelijk.

Het LEI-DLO hanteert in het LEI-boekhoudnet, voor de bepaling van de bedrijfsomvang in nge, een tweetal extra normen voor niet in de landbouwtelling voorkomende rubrieken namelijk voor werk voor derden en voor boerderijzuivelbereiding. Deze zijn vermeld aan het slot van bijlage 2.

Voor de berekening van de bss voor graasdieren is een speciale regel van de EG-Commissie van kracht (CEG, 1985: L220/6 e.v.). Deze regel komt er op neer dat de directe kosten van ruwvoedergewassen in mindering worden gebracht bij de berekening van de bss van graasdieren. Deze regel wijkt af van de door het LEI-

DLO bij de berekening van de sbe gevolgde werkwijze. Daar wordt voor de ruwvoedergewassen een berekende opbrengstprijis voor het intern verkeer van ruwvoer in mindering gebracht als directe kosten van de graasdieren. De interne verrekenprijis is mede bepalend voor de netto-toegevoegde waarde van het ruwvoer en zal in het algemeen hoger zijn dan de directe kosten van de ruwvoedergewassen 1). Bij het bepalen van de bedrijfsomvang krijgen veel bedrijven alleen een bss en een nge voor graasdieren (waarin het ruwvoer is verdisconteerd). Alleen bedrijven met een ruwvoeroverschot krijgen ook een bss en een nge voor grasland en/of voedergewassen. Van een ruwvoeroverschot is sprake als op een bedrijf het quotiënt van bss-graasdieren en bss-ruwvoedergewassen kleiner is dan de coëfficiënt R_p . Deze coëfficiënt is voor 1990 vastgesteld op 1,6. Bij toepassing van de sbe-normen worden aan alle bedrijven afzonderlijke sbe voor graasdieren en voor ruwvoer toegekend.

3.5 Herziening sbe, bss, nge en EGE

De bruto standaard saldi worden eens in de twee jaar herzien. De ontwikkeling van de bruto saldi in de tijd is een maat voor de nominale veranderingen van het bruto saldo. Zoals al gesteld bevat deze ontwikkeling een inflatoire component.

Bij de berekeningen van de nieuwe bss-normen wordt nagegaan wat de prijsontwikkeling in de land- en tuinbouw is geweest. De verhouding tussen de nge en de ECU en tussen de EGE en de ECU worden dienovereenkomstig vastgesteld, met dien verstande dat de verhouding EGE - ECU wordt bepaald door de Europese Commissie.

Bij de herziening van de sbe-normen, eens in de vijf jaar, wordt het totale aantal sbe in het jaar van de herziening constant gehouden. De som van de produkten van de hoeveelheden tpe en de "oude" sbe-normen is dus gelijk aan de som van de produkten van dezelfde hoeveelheden en de "nieuwe" sbe-normen. In formule: $\sum me_{i,91} * sbe_{85} = \sum me_{i,91} * sbe_{91}$. De onderlinge verhoudingen tussen de tpe wijzigen wel.

3.6 Berekening verhouding bss en nge 1990

Het bruto standaard saldo van de Nederlandse land- en tuinbouw is tussen 1980 en 1990 gestegen met 74% tot 9795 miljoen ECU. De toename van het totale bruto standaard saldo (in ECU) van de Nederlandse landbouw kan worden gesplitst in twee componenten (fig. 3.1). De ene component is het gevolg van volumeveranderingen. Eén oorzaak hiervan is een verandering van het totale aantal tpe in de landbouwtelling tussen twee jaren die worden vergele-

1) Poppe (1986: 12 - 16) gaat nader in op consequenties van dit verschil tussen bss en sbe.

ken. Een andere oorzaak van volumeveranderingen is een verandering van de fysieke produktie in verhouding tot de input van toegerekende produktiemiddelen. Voorbeelden hiervan zijn een verandering van de kilogram-opbrengsten of van de voederconversie. De ontwikkeling van het totale aantal nge in de loop van de jaren is gelijk aan de volumeontwikkeling van het bruto standaard saldo van de landbouw. De tweede component waaruit de toename van het totale bruto standaard saldo bestaat, hangt samen met de prijsontwikkeling in land- en tuinbouw en veranderingen van de koers van de ECU in gulden.

Bruto standaard saldo in miljoen ECU bij:		
bss-normen 1990, landbouwtelling 1990		9795
bss-normen 1980, landbouwtelling 1980		5620

Toename saldo 1980 - 1990		
in miljoen ECU		4175
in % van 1980	74,3%	
Prijsontwikkeling 1980 - 1990		
prijzen land- en tuinbouw (in gldns)	10,2%	
koers gulden - ECU	18,9%	

(2,76 - 2,319461 f/ECU)		
Toename saldo door prijsontwikkeling		
in % saldo 1980 in prijzen 1980	31,0%	
in miljoen ECU (31% van 5620)		1742
Toename saldo door volumetoename		
in miljoen ECU		2433
in % saldo 1980 in prijzen 1990 (2430 / (1,31*56,20))	33,0%	
Verhouding nge ECU		
1980 1 nge =		1000 ECU
prijsontwikkeling 1980 - 1990		31,0%
1990 1 nge = 131% * 1000 ECU		1310 ECU

Figuur 3.1 Berekening verhouding bss en nge 1990 1)

1) De bss 1988, bss 1990 en nge 1990 zijn opgenomen in bijlage 2.

De in figuur 3.1 gepresenteerde berekening van de verhouding tussen nge en ECU kan ook als volgt worden weergegeven. Het totale aantal nge van de Nederlandse landbouw bedroeg in 1980 5,620 miljoen ECU. De volumetoename van het bruto standaard saldo van de Nederlandse landbouw tussen 1980 en 1990 is 33,0% (figuur 3.1). Hieruit volgt dat in 1990 het totale aantal nge 7,474 miljoen ECU bedraagt. Het totale bruto standaard saldo van de land-

bouw bedraagt in 1990 9795 miljoen ECU. Het delen van de beide laatste getallen op elkaar levert de verhouding tussen nge en ECU op voor 1990, namelijk 1310 ECU. Dit is een stijging van 31% ten opzichte van 1980.

4. TOEPASSINGEN

4.1 Inleiding

De bss worden gebruikt om bedrijven te typeren. In paragraaf 4.2 wordt een indruk gegeven van de ontwikkeling van het aantal bedrijven van 1981 tot 1991. De sbe is een goede maatstaf om het relatieve belang van een sector aan te geven en ook hoe deze per eenheid produkt verandert in de loop van de tijd (paragraaf 4.3). Tenslotte wordt ingegaan op de overige toepassingsmogelijkheden van de sbe.

4.2 Bedrijfstypering

Door de bedrijven te typeren kan inzicht worden gekregen in de ontwikkeling van het aantal bedrijven in de tijd. Het aantal landbouwbedrijven neemt af in de loop van de jaren. Deze afname is niet voor alle bedrijfstypen even groot. In de landbouwtellingen van 1981 en 1991 is het aantal bedrijven bepaald per NEG-hoofdtype (tabel 4.1).

Tabel 4.1 Aantal landbouwbedrijven per hoofdtype

NEG-hoofdtype*	1981	1991	Procentuele verandering
1 Akkerbouwbedrijven	17330	14987	- 13,5
2 Tuinbouwbedrijven	19534	17534	- 10,2
3 Blijvende teeltbedrijven	5969	5864	- 1,8
4 Graasdierbedrijven	69190	58996	- 14,7
5 Hokdierbedrijven	12278	11772	- 4,1
6 Gewassencombinaties	3390	2734	- 19,4
7 Veeteeltcombinaties	7759	5477	- 29,4
8 Gewassen/veeteeltcombinaties	6200	5242	- 15,5
Alle bedrijven	141650	122606	- 13,4

*) De bedrijven zijn voor 1981 getypeerd met de bss-1980 en voor 1991 met bss-1990.

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking LEI-DLO.

Het aantal bedrijven is in totaal afgenomen met 13,4%. Opvallend is de grote daling van het aantal bedrijven met gewassencombinaties en veeteeltcombinaties (rond de 20%). Het aantal hok-

dier- en blijvende teeltbedrijven daarentegen is minder sterk gedaald dan gemiddeld.

De NEG-typering wordt ook gebruikt door het CBS. De in deze typering onderscheiden bedrijfstypen sluiten aan bij de typering van land- en tuinbouwbedrijven die door de EG wordt gehanteerd. Deze typering maakt zodoende harmonisatie en vergelijking met andere EG-landen mogelijk.

4.3 Productie-omvang per sector

Het relatieve belang van de verschillende sectoren in de land- en tuinbouw kan worden gemeten door het aantal sbe van die sector uit te drukken in een percentage van het totaal aantal sbe. De melkveehouderij (inclusief grasland en voedergewassen) omvat in 1991 42 procent van het totaal aantal sbe (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Relatieve productie-omvang op basis van sbe 1991 en wijziging daarin ten opzichte van sbe 1986 van sectoren in land- en tuinbouw

Subsector	Verdeling productie 1991 in %	Sbe 1991 in % van sbe 1986 per eenheid produkt
Melkveehouderij (incl. grasland en voedergewassen)	42	111
Intensieve veehouderij	12	92
Akkerbouw *)	13	83
Glastuinbouw	24	106
Sierteelt, fruit en overige tuinbouw open grond	9	91
Totaal	100	

*) Inclusief groenten open grond.

Bron: CBS-Landbouwtelling 1991, bewerking LEI-DLO.

Het economische belang van zowel de melkveehouderij als de glastuinbouw is fors gegroeid ten opzichte 1986. De melkveehouderij groeide met 11 procent. De akkerbouw is duidelijk in omvang afgenomen.

4.4 Overige toepassingen standaardbedrijfseenheden

De sbe worden gebruikt in bedrijfseconomisch onderzoek (vgl Kuperus, 1982: 11 e.v. en Poppe, 1992b: 26). De sbe doet dienst als maatstaf om de omvang van bedrijven te bepalen. De aldus be-

rekende bedrijfsomvang kan worden gebruikt om de bedrijven in te delen in grootte-klassen. De grootte-klassen zijn dan dus gebaseerd op gestandaardiseerde eenheden netto-toegevoegde waarde, niet op de werkelijke netto-toegevoegde waarde van de bedrijven. De bedrijfsomvang in sbe kan ook worden gebruikt om te bepalen hoe de produktie over verschillende regio's is verdeeld.

Een andere toepassing van de sbe in bedrijfseconomisch onderzoek is het gebruik in kengetallen voor bedrijfsvergelijking. Voorbeelden hiervan zijn: sbe/hectare, sbe/vak en netto-toegevoegde waarde per sbe.

Het Landbouwschap gebruikt de sbe als grondslag voor zijn heffingen. Ook worden de sbe gebruikt door de Directie Uitvoering Regelingen van het Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij. Provincies en gemeenten maken gebruik van de sbe in regelgeving.

LITERATUUR

Boers, A., H. Dröge en K.J. Poppe
Standaardbedrijfseenheden 1986
Den Haag, LEI-DLO, 1987; Mededeling 376

Commissie voor de Europese Gemeenschappen
"Communautaire typologie"
In: Publikatieblad L 220, 17.8.1985, Brussel, 1985

CBS/LEI-DLO
Landbouwcijfers 1992
Den Haag, CBS/LEI-DLO, 1992

Dijk, J.P.M. van en A.L.J. van Vliet
Bedrijfsuitkomsten in de Landbouw (BUL), Boekjaren 1987/88 t/m
1990/91
Den Haag, LEI-DLO, 1992(a); PR 11-90/91

Dijk, J.P.M. van en A.L.J. van Vliet
De financiële positie van de Landbouw, Boekjaar 1990/91 en verge-
lijkingen met voorgaande jaren
Den Haag, LEI-DLO, 1992(b); PR 12-90/91

Dröge, H., K.J. Poppe en H. Prins
Toepassing van standaardbedrijfseenheden en bewerkingseenheden in
voorlichting en onderzoek op Landbouwbedrijven
Den Haag, LEI-DLO, 1983; Mededeling 273

Kuperus, J.A.
Het gebruik van standaardbedrijfseenheden
Den Haag, LEI-DLO, 1982; Mededeling 258

Geüniformeerd Rekeningschema voor de Agrarische Sector, GRAS
Den Haag/ Leiden, LEI-DLO/VLB, 1988

Poppe, K.J.
Nederlandse bruto standaardsaldi voor bedrijfstypering in EG-ver-
band (bss 1982)
Den Haag, LEI-DLO, 1986; Mededeling 347

Poppe, K.J.
Berekening en toepassing van Nederlandse Bruto Standaardsaldi
(bss 1986)
Den Haag, LEI-DLO, 1990; Mededeling 415

Poppe, K.J. (red)
Bedrijfsuitkomsten en financiële positie (BEF), samenvattend
overzicht van landbouwbedrijven tot en met 1990/91
Den Haag, LEI-DLO, 1992a; PR 13-90/91

Poppe, K.J. (red)
Het LEI-Boekhoudnet van A tot Z
Den Haag, LEI-DLO, 1992b; Publikatie 3.151

Vosselman, W.H.
Typering van de Nederlandse landbouwbedrijven volgens de neg-ty-
pering 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij/ CBS-publikaties, 1986

BIJLAGEN

Bijlage 1 Betekenis van de gehanteerde afkortingen

bss	= bruto standaard saldo
CEG	= Commissie Europese Gemeenschappen
EGE	= Europese grootte eenheid
gve	= grootvee-eenheid
kVEM	= kilogram voedereenheid melk
nge	= Nederlandse grootte eenheid
ntw	= netto-toegevoegde waarde
sbe	= standaardbedrijfseenheid
tpe	= technische produktie-eenheden
j.d.	= jonger dan (soms aangegeven met "<")
o.d.	= ouder dan (soms aangegeven met ">")

Bijlage 2 Bss 1988, bss 1990 en nge 1990 (per hectare, per dier)

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpc/ nge 1990	tpc/ nge 1990
D/01	Zachte tarwe		1150	1110	1,18	0,85
D/01-1	Wintertarwe	301 Wintertarwe	1160	1120	1,17	0,85
D/01-2	Zometarwe	303 Zometarwe	810	790	1,66	0,60
D/02	Harde tarwe					
D/03	Rogge	309 Rogge-geen snijrogge	690	690	1,90	0,53
D/04	Gerst		970	920	1,42	0,70
		305 Wintergerst		990	1,32	0,76
		307 Zomergerst		900	1,46	0,69
D/05	Haver	311 Haver	820	800	1,64	0,61
D/06	Korrelmais	313 Korrelmais	810	800	1,64	0,61
D/07	Rijst					
D/08	Overige granen		810			
		312 Triticale		790	1,66	0,60
D/09	Peulvruchten		1240	1190	1,10	0,91
D/09-1	Bruine bonen	323 Bruine bonen	1590	1630	0,80	1,24
D/09-2	Erwten		1180	1020	1,28	0,78
		317 Groene erwten (droog te oogsten) + schokkers		1090	1,20	0,83
		321 Kapucijners+grauwe erwten		1090	1,20	0,83
		325 Veldbonen		790	1,66	0,60
D/10	Aardappelen		2700	2780	0,47	2,12
D/10-1	Pootaardappelen-klei	349 NAK-Pootaard.-klei	4420	4720	0,28	3,60
D/10-2	Pootaard. z/veen	347 NAK-Pootaard.-zd/vn	2990	3190	0,41	2,44
D/10-3	Cons.aard. klei	353 Cons.aard. klei	3180	3180	0,41	2,43
D/10-4	Cons.aard.zand/veen	351 Cons.aard.zand/veen	1850	1920	0,68	1,47
D/10-5	Fabriksaardappelen	355 Fabr.aard.incl.pootgd	1540	1650	0,79	1,26
D/11	Suikerbieten	357 Suikerbieten	2310	2400	0,55	1,83

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	ngel990/ tpe
D/12	Voederhakvruchten	359 Voederbieten	1640	1500	0,87	1,15
D/13D	Handelsgewassen	327 Koolzaad	1270	1160	1,13	0,89
		329 Karwijzaad		1060	1,24	0,81
		331 Blauwmaanzaad		1190	1,10	0,91
		335 Vlas		1230	1,07	0,94
D/14A	Groenten volle grond		2410	1310	1,00	1,00
D/14A-1	Uien		2740	2380	0,55	1,82
		385 Zaaluien		2610	0,50	1,99
		387 Zilveruitjes		2900	0,45	2,21
		383 Poot- en plantuien		1870	0,70	1,43
D/14A-2	Conservengroenten		1200	1870	0,70	1,43
		326 Ervten (groen)		1140	1,15	0,87
		461 Tuinbonen		1090	1,20	0,83
		grens: >= 150 are		1200	1,09	0,92
		453 Stambonen (groen)		1130	1,16	0,86
		grens: >= 150 are		1530	0,86	1,17
		445 Spinazie		3220	0,41	2,46
		grens: >= 200 are	3120			
D/14A-3	Ov. extensieve groenten			4110	0,32	3,14
		429 Knolselderij		3630	0,36	2,77
		grens: >= 100 are		2810	0,47	2,15
		465 Was- en bospeen		3010	0,44	2,30
		grens: >= 50 are				
		469 Winterpeen				
		grens: >= 150 are				
		473 Witlofwortel				
		grens: >= 100 are				

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	ngel990/ tpe
		441 Schorseneren		2900	0,45	2,21
		grens: >= 100 are				
		477 Overige groenten		3450	0,38	2,63
		grens: >= 200 are		7860	0,17	6,00
D/14B	Groenten open grond		7800	23280	0,0563	17,77
D/14B-1	Aardbeien		21280	15950	0,0821	12,18
D/14B-2	Augurken en peen		14880	16380	0,0800	12,50
		413 Augurken				
		465 Was- en bospeen		15950	0,0821	12,18
		grens: < 50 are		8160	0,15	6,58
D/14B-3	Andijvie e.d.			11640	0,11	8,89
		405 Andijvie		9920	0,13	7,57
		409 Asperges		7330	0,18	5,60
		421 Bloemkool		12070	0,11	9,21
		433 Kropsla		7760	0,17	5,92
		437 Prefi		8620	0,15	6,58
		457 Stokbonen				
		445 Spinazie		7330	0,18	5,60
		grens: < 200 are				
		477 Ov. groenten		7330	0,18	5,60
		grens: < 200 are		4700	0,28	3,62
D/14B-4	Ov. intensieve groenten			6040	0,22	4,61
		417 Bewaarkool		3450	0,38	2,63
		425 Herfst- + vr. sluitk.				
		429 Knolselderij		6470	0,20	4,94
		grens: < 100 are				
		441 Schorseneren		4740	0,28	3,62
		grens: < 100 are				

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	ngel1990/ tpe
		461 Tuinbonen				
		grens: < 150 are		6040	0,22	4,61
		449 Spruitkool		3450	0,38	2,63
		453 Stambonen				
		grens: < 150 are		5170	0,25	3,95
		469 Winterpeen				
		grens: < 150 are		6470	0,20	4,94
		473 Witlofwortel				
		grens: < 100 are		3450	0,38	2,63
D/15	Groenten onder glas	583 Witloftrek		5300	0,25	4,05
D/15-1	Opkweekmateriaal	625 Opkweekmateriaal	158200	181200	0,0072	138,32
		groenten	289700	267300	0,0049	204,05
D/15-2	Tomaten e.d.	618 Aubergines	168900	198300	0,0066	151,37
		601 Tomaten		202600	0,0065	154,66
		605 Komkommers		198300	0,0066	151,37
		613 Paprika		189700	0,0069	144,81
D/15-3	Aardbeien e.d.			206900	0,0063	157,94
		609 Aardbeien	115700	116400	0,0113	88,85
		617 Augurken		122900	0,0107	93,82
		621 Ov. groenten		77600	0,0169	59,24
		624 Groentezaden onder glas		118600	0,0110	90,53
D/15-4	Onverwarde groenten 1)		76600			
D/16	Bloemen open grond		17270	18070	0,0725	13,79
D/16-1	Bloemkewerfij		24830	28460	0,0460	21,73

1) Het onderscheid tussen verwarde en onverwarde groenten is in de landbouwtelling m.i.v. 1990 vervallen.

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	ngel1990/ tpe
		541 Bloemwekerijgewassen o/g (snijbloemen)				
D/16-2	Tulpen e.d.	579 Lelies	17230	26300	0,0434	23,04
		571 Hyacinten		14660	0,0894	11,19
		573 Tulpen		17680	0,0741	13,50
		580 Irissen		14660	0,0894	11,19
D/16-3	Narcissen en gladiolen	581 Ov. bol- en knolgewassen	10630	16810	0,0779	12,83
		575 Narcissen		10340	0,1267	7,89
		577 Gladiolen		12070	0,1085	9,21
D/16-4	Vaste planten	561 Vaste planten	50900	9050	0,1448	6,91
D/17	Bloemen onder glas		196800	61220	0,0214	46,73
D/17-1	Potplanten, rozen e.d.		260200	211700	0,0062	161,60
		666 Opweeskateriaal		259500	0,0050	198,09
		660 Potplanten voor de bloei		267300	0,0049	204,05
		662 Potplanten blad		267300	0,0049	204,05
		641 Rozen		250100	0,0052	190,92
D/17-2	Lelies (snijbloemen) e.d.		198400	219400	0,0060	167,48
		643 Anjers		181100	0,0072	138,24
		655 Lelies (snijbloemen)		215600	0,0061	164,58
		650 Orchideeën		211300	0,0062	161,30
		656 Nerine		181100	0,0072	138,24
		663 Perikplanten		230700	0,0057	176,11
D/17-3	Chrysanten (snijbloemen) e.d.		154300	171200	0,0077	130,69
		645 Anthurium		181100	0,0072	138,24

EG	EG	landbouwtelling 1992	bss 1988	bss 1990	tpe/	ngel1990/
code	rubrieknaam	code rubrieknaam			nge 1990	tpe
		646 Bouvardia		181100	0,0072	138,24
		647 Chrysanten (snijbl.)		185400	0,0071	141,53
		649 Fresia's		146600	0,0089	111,91
		651 Gerbera's		129300	0,0101	98,70
		652 Alstroemeria		142300	0,0092	108,63
		653 Gypsophilla		146600	0,0089	111,91
		657 Ov. snijbloemen		181100	0,0072	138,24
		665 Ov. bloemkewerijgw.		181100	0,0072	138,24
D/17-4	Narcissenbroei	913 Narcis.broei *1000 kg	580	610	2,15	0,47
D/17-5	Tulpenbroei	911 Tulpenbroei * 1000 st	40	40	32,75	0,031
D18	Voedergewassen					
D/18A	Tijdelijk grasland	715 Tijdelijk grasland	1100	1260	1,04	0,96
D/18B	Ov. voedergewassen		1290	1280	1,02	0,98
D/18B-1	Snijmais		1300	1300	1,01	0,99
		373 Snijmais		1300	1,01	0,99
		376 Corn-cob mix		1300	1,01	0,99
D/18B-2	Luzerne	369 Luzerne	680	670	1,96	0,51
D/19	Zaden en planten bouwland		1720	1620	0,81	1,24
D/19-1	Landbouwzaden	341 Graszaad	1600	1510	0,87	1,15
D/19-2	Tuinbouwzaden		3370	3880	0,34	2,96
		530 Groentezaden		3880	0,34	2,96
		532 Bloemenzaden		3880	0,34	2,96
D/20	Ov. gewassen bouwland		1640			
		389 Ov. akkerbouwgewassen		1500	0,87	1,15
D/21	Braakland		730	600	2,18	0,46
		731 Braakland 1)		600	2,18	0,46

1) Alleen areaal in kader van set-aside; anders 0.

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bas 1990	tpe/ nge 1990	ngel1990/ tpe
		377 Groenbestedingsgewassen		600	2,18	0,46
E/01	Tuinen voor eigen gebruik					
F/01	Blijvend grasland	703 Blijvend grasland	1100	1260	1,04	0,96
F/02	Weiden met geringe opbrengst		0			
G/01A	Boomgaarden en kleinfruit	754 Natuurlijke graslndn		0		
G/01A-1	Kleinfruit	520 Klein fruit	8790	10170	0,13	7,76
G/01A-2	Groot fruit	501 + 503 Appelen	17700	21560	0,0608	16,46
		505 + 507 Peren	8580	9910	0,13	7,56
		515 Overige pit- + steenvruchten		9920	0,13	7,57
G/01B	Schaalvruchten (noten)			9480	0,14	7,24
G/02	Citrus			9920	0,13	7,57
G/03	Olijven					
G/04	Wijn en druiven					
G/05	Boomkwekerijen					
G/05-1	Sierconiferen en -heesters	557 Sierconiferen		25000	0,0470	21,30
		559 Ov. sierh.+klimplanten		61200	0,0214	46,72
				50900	0,0267	37,52
				75020	0,0175	57,27
G/05-2	Bos- en haagplantsoen etc.	551 Bos- en haagplantsoen		12900	0,1016	9,85
		552 Laan- en parkbomen		12070	0,1085	9,21
		554 Vruchtbomen		14230	0,0921	10,86
		555 Rozestruiken		12930	0,1013	9,87
G/06	Ov. meerjarige cultures			11210	0,1169	8,56
G/07	Ov. meerjarige cultures onder glas	635 Fruit onder glas	176600	240100	0,0055	183,28
		667 Boomkw.+vaste pl.		118560	0,0110	90,50
H/01	Overige oppervlakten	753 Cultgr. niet in gebruik		267300	0,0049	204,05

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	ngel1990/ tpe
I/01	Opvolgende teelten anders dan voedergewassen	781+(737-735) Ov. gronden	.	0	.	.
I/02	Paddestoelen per hectare		829000	918000	0,0014	700,76
		805 Champignons		918000	0,0014	700,76
		809 Overige eetbare paddestoelen (per ton substraat)		.	.	.
I/03	Geïrrigeerde oppervlakte	
I/04	Staannd glas	
J/01	Eenhoevige dieren		940	980	1,34	0,75
J/01-1	Paarden < 3 jr en pony's		290	1120	1,17	0,85
				340	3,85	0,26
		260 Paarden < 3 jaar		1800	0,73	1,37
		263 Pony's		2760	0,47	2,11
		261 Paarden > 3 jaar	1210	220	5,95	0,17
J/01-2	Paarden 3 jaar e.o.		205	160	8,19	0,12
J/02	Runderen < 1 jr		165	105	12,48	0,080
J/02A	Mnl runderen < 1 jr		120	285		
J/02A-1	Mestkalveren					
J/02A-2	Ov mnl mestvee < 1 jr		265	260	5,04	0,20
J/02A-3	Ov mnl rundvee < 1 jr		265	290	4,52	0,22
J/02B	Vrl runderen < 1 jr		265	290	4,52	0,22
J/02B-1	Vrl mestvee < 1 jr		275	275	4,76	0,21
J/02B-2	Ov vrl rundvee < 1 jr		265	290	4,52	0,22
J/03	Mnl runderen 1-2 jr		295	295	4,44	0,23
		207 Mnl jongvee 1-2 jr		410	3,20	0,31
		223 Mnl mestvee 1-2 jr		275	4,76	0,21

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	nge1990/ tpe
J/04	Vrl runderen 1-2 jr		375	400	3,28	0,31
J/04-1	Vrl mestvee 1-2 jr	221 Vrl mestvee 1-2 jr	275	275	4,76	0,21
J/04-2	Ov vrl rundvee 1-2jr	205 Ov vrl jongvee 1-2 jr	380	410	3,20	0,31
J/05	Mnl runderen >= 2 jr		285	505	2,59	0,39
		213 Fokstieren >= 2 jr		820	1,60	0,63
		227 Mnl mestvee >= 2 jr		275	4,76	0,21
J/06	Vaarzen >= 2 jr		330	375	3,49	0,29
J/06-1	Vrl mestvee >= 2 jr	225 Vrl mestvee >=2 jr	285	260	5,04	0,20
J/06-2	Ov vaarzen >= 2 jr	209 Ov vaarzen >= 2 jr	350	410	3,20	0,31
J/07	Melkkoeien	211 Melk- en kalfkoeien	1370	1630	0,80	1,24
J/08	Ov. koeien		530	350	3,74	0,27
		229 Mest- en weidekoeien		275	4,76	0,21
		228 Zoogkoeien		430	3,05	0,33
J/09	Schapen (alle leeftijden)		60	60	21,83	0,05
J/09A	Ooien	266 Ov schapen vrl	135	130	10,08	0,10
J/09B	Overige schapen 1)		135	130	10,08	0,10
		265 Lammeren		130	10,08	0,10
		268 Ov schapen mnl		130	10,08	0,10
J/10	Geiten		180	185	7,08	0,14
		282 Melkgeiten		185	7,08	0,14
		284 Ov geiten		0		

1) J/09B geldt alleen indien rubriek J/09A = 0.

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bas 1990	tpe/ nge 1990	ngel1990/ tpe
J/11	Biggen < 20 kg 1)			35	35	37,43 0,027
		235 Biggen bij de zeug			0	.
J/12	Fokzeugen	237 Biggen niet bij zeug 2)		270	35	37,43 0,027
J/12-1	Opfokvarkens			65	275	4,76 0,21
		243 Opfoks.+-.b. 20-50 kg			85	15,41 0,065
		245 Opfoks. >= 50 kg			85	15,41 0,065
		253 Opfokberen >= 50 kg			85	15,41 0,065
J/12-2	Fokzeugen >= 50 kg			330	335	3,91 0,26
		247 Gedekte zeugen			335	3,91 0,26
		249 Zeugen bij biggen			335	3,91 0,26
		251 Ov fokzeugen			335	3,91 0,26
		255 Dekrijpe beren			335	3,91 0,26
J/13	Andere varkens			50	52	25,19 0,040
		239 Mestvarkens 20-50 kg			52	25,19 0,040
		241 Mestvarkens >= 50 kg			52	25,19 0,040
Per 100 dieren:						
J/14	Mesthoenders	269 Slachtkuikens		125	150	8,73 0,11
J/15	Leghennen			290	350	3,74 0,27
J/15-1	Leghennen >= 18 wkn			260	320	4,09 0,24

1) J/11 geldt alleen indien rubriek J/12-2 = 0.

2) 237 alleen indien rubriek 247 t/m 251 = 0.

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	nge 1990/ tpe
J/15-2	Leghennen < 18 wkn	276 Leghennen 18 wkn-20 mnd		320	4,09	0,24
J/15-3	Moederd slachtraas < 5 mnd	278 Leghennen >= 20 mnd		320	4,09	0,24
J/15-4	Moederd slachtr >= 5 mnd	275 Leghennen < 18 wkn	170	205	6,39	0,16
J/16-1	Overig pluimvee	271 M-dieren slachtr < 18 wkn	415	465	2,82	0,35
J/16-2	Jonge kalkoenen slacht	273 Moederd slachtras >= 18 wkn	730	860	1,52	0,66
J/16-3	Jonge kalkoenen eierproductie	291 J. kalkoenen-slacht	575	605	2,17	0,46
J/16-4	Ov kalkoenen voor eierproductie	293 kalkoenen-slacht	660	845	1,55	0,65
J/17	Moederkonijnen	295 kalkoenen voor eierproductie	1225	1315	1,00	1,00
J/18	Bijen	287 Jonge eenden slacht	2870	2820	0,46	2,15
J/19	Andere dieren	297 Overig pluimvee	335	415	3,16	0,32
		233 Voedsters	85	75	17,47	0,057
		232 Slachtkonijnen (excl. moederdieren) 1)	65	60	21,83	0,046
			5	5	262,00	0,0038

1) 232 alleen indien rubriek 233 = 0

EG code	EG rubrieknaam	landbouwtelling 1992 code rubrieknaam	bss 1988	bss 1990	tpe/ nge 1990	nge1990/ tpe
290	Nertsen (moederdieren)		60	21,83	0,046	
292	Blauwvossen (moederdieren)		160	8,19	0,12	
294	Overige pelsdieren		100	13,10	0,076	

Overige door het LEI-DLO toegepaste bss-normen:

Werk voor derden (per 100,- opbrengsten)

Boerderijzuivelbereiding (per 1000 kg verzuivelde melk)

Overige gegevens:

Aantal rondes champignons per jaar

Wisselkoers 1 ECU = ... hfl

Coefficiënt Rs

1 nge = ... ECU

1 EGE = ... ECU

Toegepast m.i.v. landbouwtelling

afkortingen:

"<" = jonger dan / lichter dan

">" = ouder dan / zwaarder dan

tpe = technische produktie eenheid: hectare gewas of dier (soms 100 dieren)

38	39	33,59	0,030
79	75	17,47	0,057
5,0	5,2		
2,34202	2,319461		
1,6	1,6		
1290	1310		
1200	...		
1992	1993		

3. Sbe 1986 en sbe 1991 (per hectare, per dier)

Code rubrieknaam	1986	1991
301 Wintertarwe	2,5	1,8
303 Zomertarwe	1,5	1,0
309 Rogge- geen snijrogge	1,5	1,0
305 Wintergerst	2,5	1,2
307 Zomergerst	1,5	1,0
311 Haver	1,5	1,0
313 Korrelmais	1,5	1,0
312 Triticale	1,5	1,0
323 Bruine bonen	3,3	3,3
317 Groene erwten (droog te oogsten) + schokkers	2,5	1,8
321 Kapucijners + grauwe erwten	2,5	1,8
325 Veldbonen	1,8	1,0
349 NAK-Pootaardappelen klei	11,7	11,2
347 NAK-Pootaardappelen zand/veen	8,7	7,0
353 Consumptie aardappelen klei	8	6,8
351 Consumptie aardappelen zand/veen	4,5	3,8
355 Fabrieksaardappelen (incl.pootgd) w.v. Fabrieksaardappelen	4,2	3,2
Fabriekspootaardappelen eigen bedrijf	3,8	2,8
	8	7,0
357 Suikerbieten	6,8	6,1
359 Voederbieten	6	5,0
327 Koolzaad	2,5	1,5
329 Karwijzaad	3	2,3
331 Blauwmaanzaad	3	2,3
335 Vlas	3,2	2,5
385 Zaauien	8	5,6
387 Zilveruitjes	8	4,0
383 Poot- en plantuien	8	4,0
326 Erwten (groen)	2,5	1,8
461 Tuinbonen grens: >= 150 are	2,5	1,8
453 Stambonen (groen) grens: >= 150 are	2,5	1,8
445 Spinazie grens: >= 200 are	2,5	1,8
429 Knolselderij grens: >= 100 are	6	9,5
465 Was- en bospeen grens: >= 50 are	10	9,5
469 Winterpeen grens: >= 150 are	6	6,5
473 Witlofwortel grens: >= 100 are	10	7,0

1) Op basis van landbouwtelling 1992, in volgorde bss-rubrieken.

Code rubrieknaam	1986	1991
441 Schorseneren		
grens: >= 100 are	12,5	6,0
477 Overige groenten		
grens: >= 200 are	5	7,0
401 Aardbeien	87	78
413 Augurken	54	51
465 Was- en bospeen		
grens: < 50 are	54	51
405 Andijvie	31	31
409 Asperges	25	26
421 Bloemkool	27	17
433 Kropsla	31	33
437 Prei	30	19
457 Stokbonen	30	24
445 Spinazie		
grens: < 200 are	25	16
477 Ov. groenten		
grens: < 200 are	21	17
417 Bewaarkool	20	12
425 Herfst- + vroege sluitkool	10	7,0
429 Knolselderij		
grens: < 100 are	12	14
441 Schorseneren		
grens: < 100 are	15	10
461 Tuinbonen		
grens: < 150 are	16	14
449 Spruitkool	13	10
453 Stambonen		
grens: < 150 are	16	12
469 Winterpeen		
grens: < 150 are	15	14
473 Witlofwortel		
grens: < 100 are	11	7,0
583 Witloftrek	21	10
625 Opkweekmateriaal groenten	1020	680
601 Tomaten	400	523
605 Konkommers	350	488
613 Paprika	400	558
609 Aardbeien verwarmd	270	305
617 Augurken verwarmd	280	139
618 Aubergines	400	540
621 Overige groenten verwarmd	285	305
624 Groentezaden onder glas	.	305
541 Bloemkwekerijgewassen open grond	90	105
579 Lelies	76	75
571 Hyacinten	63	23
573 Tulpen	59	42

Code rubrieknaam	1986	1991
580 Irissen	49	30
581 Overige bol- en knolgewassen	55	35
575 Narcissen	35	14
577 Gladiolen	23	12
561 Vaste planten	150	174
666 Opweekmateriaal snijbloemen	1020	680
660 Potplanten voor de bloei	650	680
662 Potplanten blad	850	680
641 Rozen	570	680
643 Anjers	465	488
650 Orchideeen	430	575
656 Nerine	380	470
663 Perkplanten	440	587
655 Lelies (snijbloemen)	530	540
645 Anthurium	380	453
646 Bouvardia	.	470
647 Chrysanten (snijbl.)	480	453
649 Fnesia's	480	296
651 Gerbera's	460	279
652 Alstroemeria	570	296
653 Gypsophila	360	348
657 Overige snijbloemen	380	470
665 Overige bloemkwekerijgewassen	360	470
913 Narcissen broei * 1000 kg	2	2
911 Tulpenbroei * 1000 st	0,16	0,14
715 Tijdelijk grasland	2,1	2,3
373 Snijmais	2,9	2,5
376 Corn-cob mix	2,9	2,5
369 Luzerne	1,7	1,4
341 Graszaad	3,8	3,0
530 Groentezaden	10	10,5
532 Bloemenzaden	10	10,5
389 Overige akkerbouwgewassen	6	5,0
731 Braakland	0	0,9 1)
377 Groenbemestingsgewassen	1,8	1,0
703 Blijvend grasland	2,1	2,3
w.v. Gras op stam	1,1	1,2
Voederwinning per snede	0,7	0,5
754 Natuurlijke graslanden	1,8	1,0
520 Klein fruit	60	70
501 Appelen	22	21
503 Appelen	22	21
505 Peren	23	21
507 Peren	23	21
515 Overige pit- + steenvruchten	29	28
557 Sierconiferen	104	122

1) Alleen voor areaal in kader van set-aside, anders 0.

Code rubrieknaam	1986	1991
559 Overige sierheesters + klimplanten	190	227
551 Bos- en haagplantsoen	34	31
552 Laan- en parkbomen	38	40
554 Vruchtbomen	52	35
555 Rozestruiken	53	28
635 Fruit onder glas	290	305
667 Boomkwekerij + vaste planten	500	680
753 Cultuurgronden niet in gebruik	0	0
755 Bos (incl. kerstdennen)	0	0
781 + 737 - 735 Overige gronden	0	0
805 Champignons (per 100 m ²)	19	21
809 Overige eetbare paddestoelen (per ton substraat)	.	.
260 Paarden j.d. 3 jaar	0,7	0,7
261 Paarden o.d. 3 jaar	9	6,0
263 Pony's	4	3,0
215 Mestkalveren	0,33	0,28
219 Ov. mnl. mestvee j.d. 1 jr	0,5	0,36
203 Ov. mnl. rundvee j.d. 1 jr	0,52	0,50
217 Vrl. mestvee j.d. 1 jr	0,5	0,36
201 Ov. vrl. rundvee j.d. 1 jr	0,52	0,50
207 Mnl. jongvee 1-2 jr	1,3	1,5
223 Mnl. mestvee 1-2 jr	0,5	0,36
221 Vrl. mestvee 1-2 jr	0,5	0,36
205 Ov. vrl. jongvee 1-2 jaar	0,52	0,50
213 Fokstieren 2 jaar en ouder	1,3	1,5
227 Mnl. mestvee 2 jaar en ouder	0,5	0,36
225 Vrl. mestvee 2 jaar en ouder	0,5	0,36
209 Overige vaarzen 2 jaar en ouder	0,52	0,50
211 Melk- en kalfkoeien	2,5	2,95
229 Mest- en weidekoeien	0,5	0,36
228 Zoogkoeien	.	0,80
266 Ooien	0,28	0,22
265 Lammeren	0	0
268 Overige schapen mnl.	0,28	0,22
282 Melkgeiten	0,5	0,24
284 Overige geiten	0	0
235 Biggen bij de zeug	0	0
237 Biggen niet bij zeug 1)	0,12	0,12
243 Opfokzeugen + -beertjes 20-50 kg	0,14	0,22
245 Opfokzeugen 50 kg en meer	0,14	0,22
253 Opfokberen 50 kg e.m.	0,14	0,22
247 Gedekte zeugen	0,95	0,85
249 Zeugen bij biggen	0,95	0,85

1) Alleen indien code 247 t/m 251 = 0.

Code rubrieknaam	1986	1991
251 Overige fokzeugen	0,95	0,85
255 Dekrijpe beren	0,95	0,85
239 Mestvarkens 20-50 kg	0,14	0,12
241 Mestvarkens 50 kg e.m.	0,14	0,12
269 Slachtkuikens	0,003	0,0034
276 Legh. 18 wkn. - 20 mnd.	0,0045	0,0063
278 Leghennen 20 mnd. e.o.	0,0045	0,0063
275 Leghennen j.d. 18 wkn.	0,0025	0,0032
271 Moederdieren slachtr. j.d. 18 wkn	0,007	0,008
273 Moederd. slachtras. 18 wkn e.o.	0,02	0,016
291 J. kalkoenenslacht	0,015	0,020
293 Kalkoenen eierpr. j.d. 7 mnd.	0,025	0,030
295 Kalkoenen eierprod. 7 mnd. e.o.	0,085	0,075
287 Jonge eenden voor slacht	0,0085	0,0095
297 Ov. pluimvee (o.a. gans)	0,01	0,01
233 Voedsters	0,25	0,17
232 Slachtkonijnen (excl. moederdieren) 1)	.	0,01
290 Nertsen (moederdieren)	0,18	0,12
292 Vossen (moederdieren)	0,18	0,30
294 Overige pelsdieren (moederdieren)	0,18	0,20

Overige normen:

Boerderijzuivelbereiding

(per 1000 kg verz melk)	0,30	0,22
Boomgaard landbouwbedrijven (per ha)	10	10
Bijen (per volk)	.	0,15
Deelbouw (per ha)	5	3,5
Werk voor derden (per 100,- opbr)	0,1	0,1
Zaakklaar verhuurd land (per ha)	3	2,6

afkortingen:

j.d. = jonger dan (soms aangegeven met "<")

o.d. = ouder dan (soms aangegeven met ">")

1) Alleen indien code 233 = 0.